

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**SENIOR CERTIFICATE/
NATIONAL SENIOR CERTIFICATE**

KEREITE YA 12

SESFA.2

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

PUDUNGWANA 2020

MATSHWAO: 70

NAKO: Dihora tse 2

Pampiri ena e na le maqephe a 22.

MORNING SESSION

DITAELO LE TLHAHISOLESEDING HO MOHLAHLAHOBUWA

1. Bala ditaelo ka hloko pele o araba dipotso.
2. O SE KE wa latella ho bala pampiri yohle. Tadima karolo e hlahisang dikahare tsa pampiri leqepheng le latelang, mme o tshwaye dinomoro tsa dipotso tse thehilweng dibukeng tseo o ithutileng tsona. Ka mora moo o bale dipotso tseo, o nto kgetha tseo o lakatsang ho di araba.
3. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO TSE NNE, e leng:

KAROLO YA A:	Pale/Nobele/Novele	(35)
KAROLO YA B:	Tshwantshiso/Terama	(35)
KAROLO YA C:	Dipalekgutshwe	(35)
KAROLO YA D:	Dithothokiso	(35)
4. Araba dipotso TSE PEDI feela. Potso E LE NNGWE ho tswa dikarolong le ha e le DIFE TSE PEDI.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE/NOVELE
Araba potso ya pale/nobele/novele eo o ithutileng yona.

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA
Araba potso ya tshwantshiso/terama eo o ithutileng yona.

KAROLO YA C: DIPALEKGUTSHWE
Araba dipotso tsa dipalekgutshwe KA BOBEDI.

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO
Araba dipotso tsa dithothokiso KA BOBEDI.
5. Sebedisa lenanennetefatso bakeng sa tataiso.
6. Latela ditaelo tse qalong ya KAROLO E NNGWE le E NNGWE ka hloko.
7. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.
8. Qala KAROLO KA NNGWE leqepheng LE LETJHA.
9. O eletswa ho sebedisa nako ka moo ho sisintsweng: Sebedisa metsotso e 60 ho ngola karolo ka nngwe.
10. Ngola ka mongolo o makgethe o balehang.

LEQEPHE LA DIKAHARE:

Leqephe lena le tla o thusa ho kgetha dipotso tseo o lakatsang ho di araba, ntle le hore o bale pampiri kaofela.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE/NOVELE		
Araba potso ya pale/nobe/novele eo o ithutileng yona.		
NOMORO YA POTSO	MATSHWAO	LEQEPHE
1. <i>Mahlale a kopane Lekwa</i>	35	5
2. <i>Bosweu ba Lehlwa</i>	35	8
3. <i>Sehlekehleke sa Deidro</i>	35	11
KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA		
Araba potso ya tshwantshiso/terama eo o ithutileng yona.		
4. <i>Sefi</i>	35	14
KAROLO YA C: DIPALEKGUTSHWE		
Araba dipotso KA BOBEDI tsa dipalekgutshwe.		
5.1 'Sethepu'	18	17
5.2 'Mphelehetse'	17	18
KAROLO YA D: DITHOTHOKISO		
Araba dipotso KA BOBEDI tsa thothokiso.		
6.1 'Fatsheng Lena'	18	20
6.2 'Diteboho'	17	21

LENANENNETEFATSO:

Sebedisa lenanennetefatso lena ho nnetefatsa hore na e fela o arabile dipotso tse hlokehang.

KAROLO YA	NOMORO TSA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA	TSHWAYA (✓)
A: PALE/NOBELE/NOVELE Dipotso tse kgutshwane	1–3	1	
B: TSHWANTSHISO/TERAMA Dipotso tse kgutshwane	4	1	
C: DIPALEKGUTSHWE Dipotso tse kgutshwane	5.1–5.2	1	
D: DITHOTHOKISO Dipotso tse kgutshwane	6.1–6.2	1	

ELA HLOKO: Etsa bonnete ba hore o arabile dipotso tse karolong TSE PEDI feela.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE/NOVELE**POTSO YA 1: MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie**

Kgetha mme o arabe potso E LE NNGWE e itshetlehleng bukeng eo o ithutileng yona selemong sena.

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA A

Re bona ka mokolokohadi wa batho o etelletswe pele ke letona le ka sehloohong, mofumahadi le matona a mang. Hohle ka mathoko ho ditselana, batho ba eme matlotlosia. Ditsohatsana le maqheku ha ho a ipehwa. Bao ditho di dumelang, re fumana le bona ba itahletse hara letshwele. Badisana le bona ke bana ka mona, dipotsanyana le manku, lerata ke le tshabehang ka masakeng, ha di eso bulelwe. 5
Tsela e leba mabitleng, bitleng la morena Ramoroko. Ho hobe, ha ho ngwane motle. Puo di ntse di ipetsa kgafetsa. Tse ding di a qabola, ha tse ding di hlapaola, athe tse ding tsona ke tse tswang matshwafong a tshohileng.
Boholo puo e ntse e le: 'Sebonwang se bonwa ke bohle, re tla ke re bone mehlolo ka lena letsatsi. Haesale ke tswalwa ke mme le ntate o kang ona mehlolo ke tla be ke 10
qala ho o bona ... ho thwe bafu ba tla bua!' Tsena he, mmadi ebile tse ding feela tsa dipuo tse bileng teng mohlang oo, ka leo letsatsi, ka oo motsotso, ho oo motse, ho seo sebaka ...!
Mananyetsa ha o sa mmona le ho mmona. Matona a mo hlwele setha, ha ba batle a phonyohe a eso phethise seo a ba kgannelang ho sona. 15

- 1.1 Hlalosa hore diketsahalo tse qotsong di hodisitse kgohlano jwang. (2)
- 1.2 Ketso ya matona le mofumahadi ya ho ya le Mananyetsa lebitleng, e ba senola e le batho ba semelo sefe? (2)
- 1.3 Bolela diketsahalo TSE PEDI qotsong, tse tiisang hore Mananyetsa o ne a hlowe setha. (2)
- 1.4 Mongodi o hlahisa phanyeho/teketliso jwang ketsahalang eo ho yona Mananyetsa a fihlang ha Sekgukguni Pimville, a ile ho batla mokotla wa tjehelete oo? (2)
- 1.5 Kgetha karabo e nepahetseng ho A–D polelong e latelang. Ngola tlhaku kapa karabo e nepahetseng feela. (1)
- ... ke mophetwa wa tlatsetso.
- A Sekgukguni
B Mofumahadi wa Ramoroko
C Mananyetsa
D Morena Ramoroko

- 1.6 Maele ana, 'lentswe la morena le ahelwa lesaka' a nyalana jwang le diketsahalo tsa qotso ee e ka hodimo? (2)
- 1.7 Ke thuto efe eo ditaba tse qotsong di re rutang yona? (2)
- 1.8 Na ketsahalo ya hore setjhaba sa Ramoroko se dumele hore motho ya buang ka lebitleng ke mofu morena wa bona e a kgolweha? Hlalosa. (2)
- 1.9 Karaburetso e sebedisitsweng qotsong, e o thusa jwang ho utlwisisa se neng se etsahala tsatsing leo? (2)
- 1.10 Tshohla ntlhakemo ya mongodi malebana le tumelo ya batho ba ha Ramoroko paleng ena. (3)

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

MMOHO LE

TEMA YA B

O ile jwalo he mmadi, monna enwa Mananyetsa. A tsamaya a ekga ka sekaja, a befile a ikemiseditse ho otlala ntshonyana hang feela ha a fihla ho yona.	
Ka mona ka Teransefala Sekgukguni le yena hoba ba arohane le Mananyetsa borokgong, o ile a tsamaya ka potlako e kgolo, a sa hetle, mme a ntse a ithorisa:	
'Efela banna enwa e ne e le wa ka motho, e ne e le mang ha e se nna ... Mahe a dinotshi ka thipa ... ha ... haa! Ruri lena ke lefa, ke re mpho ya badimo bo! Ke ilo rekisa nna kwana ho bommisisi dikitjhining. Ke sa tla nyaola tjelete, thola o re tu! wena. Lathalatha yane e tla ikutlwa, nna ha ke lengeloi, ha ke na nako ya motho ya robetseng. Ha ke ya tla tsosa dithoto le dihole mona, ke sebeletsa bana ba ka!	5
Kgididi, le tlala e kene banna. E re ke dule lebopong la tsela manene. Ke tla thetsa lephako ka ho ngwatha ho se ho kae manepeng mona. Etswe le sephoqo sane le ha se ka elellwa hore ntho yane ha se ya kgauta, ha ke kgolwe hore se ka ntatela ho tla fihla mona.'	10
O ngwathile habedi, hararo ... A utlwahala a re 'Hee banna, ke mobu ntho ena. Sefofu sane se mphumane ... moleko.	15

- 1.11 Polelo e latelang ya Sekgukguni e totobatsa maikutlo afe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao.
'Sefofu sane se mphumane ... moleko.' (2)
- 1.12 Ke maemo afe a susumeditse baphetwa bana, Mananyetsa le Sekgukguni ka ho tshwana ha ba tla kopana borokgong? (2)
- 1.13 Ho ya ka ditaba tsa qotso, hobaneng ha Mananyetsa a ne a kgile ka sekaja, mme a ikemiseditse ho otlala ntshonyana? (1)

- 1.14 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
Mahe a dinotshi le thipa ya lepolanka ha se tsona sesosa sa kgohlano paleng ena. (2)
- 1.15 Tshohla tomatso e hlahellang boithorisong ba Sekgukguni polelong e latelang.
'Lathalatha yane e tla ikutlwa, nna ha ke lengeloi, ha ke na nako ya motho ya robetseng.' (2)
- 1.16 Ho se atlehe ha Mananyetsa le Sekgukguni morerong wa bona o ba isitseng borokgong, ho thusa jwang ho ntshetsa poloto pele? (2)
- 1.17 Qotsong e ka hodimo, haesale Sekgukguni a bua a le mong. Bohlokwa ba boipuiso boo ke bofe mothating oo wa pale? (2)
- 1.18 Na mongodi o sebedisitse kgetho ya mantswe qotsong ho totobatsa maikutlo a Sekgukguni ka Mananyetsa? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)

[35]

POTSO YA 2: BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA C

'Oho, o phelekanyeditswe ke sefelekwane sena se hlolang ka bomenemene, hommeng nna Tshiu ke tla le bontsha hore ke mang, le tla ntlhompha kaofela ha lona; le hona ha ke tsebe hore le emetse eng, tswang!' Ra tswa, ke ferekane ke bile ke halefile ke sa tsebe hore ke etseng. Ka lehlohonolo batho ba ne ba se bangata, kamoo ke neng ke bipetsane kateng, ka hloka le mantswe a ho ipuella.

5

'O se ke wa nahana hore ha o phemme o motle pokola towe.' Ke yena eo a re felehetsa. Ana mantswe a ile a ntlhaba hoo ke neng ke re ke a mo kgorohela empa boPuse ba nthiba. 'Kgaohana le yena eo Hlomi, o bolawa ke mona, ekare ha se ngwana motho ya hlomphehang jwalo ka ntate wa hae. Ha ke tsebe ha a ne a le teng o ne a tla mo etsa eng.' Ke Lerato eo ka pelo e bohloko a bile a halefile. 'Ha a o utlwise bohloko?' a tswela pele. 'Tjhe, empa ha ke bile ha ke sa le moyeng wa ho ya kerekeng. Ha ke tsebe ke ne ke batla eng mona.' Ke nna eo ka ho nyahama. 'Tjhe Hlomi, se ke wa nyahamiswa ke batho ba tshwanang le boTshiu ho ya kerekeng.' Ke Puse eo.

10

- 2.1 Kgothlano e hlahellang qotsong ee ke ya mofuta ofe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 2.2 Diketsahalo tse qotsong di etsahalla sebakeng sefe? (1)
- 2.3 Ke dintho dife TSE PEDI qotsong tse lokelang ho hlahellang tlhekelong ya pale? (2)
- 2.4 Polelo ee ya Tshiu e latelang e re senolela maikutlo afe a hae? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 'O nahana hore ha o phemme o motle pokola towe.' (2)
- 2.5 Kgetha karabo e nepahetseng ho A–D. Ngola tlhaku kapa karabo e nepahetseng feela. (1)
- Mogwa oo mongodi a phetang pale ka ona, o akgang ditsela tse etsang hore babadi ba natefelwe ke pale o bitswa ...
- A sehalo.
B mothipoloho.
C setaele.
D molaetsa. (1)
- 2.6 Bontsha phapano e teng boitshwarong ba Hlomi le Tshiu. (2)
- 2.7 Mongodi o sebedisitse mawa afe A MABEDI ho senola botho ba baphetwa qotsong ee? (2)

- 2.8 Tsela eo Puse le Lerato ba ileng ba eletsa Hlomi ka yona ha a ne a halefiswa ke Tshiu, e fapana jwang le e latelang ke bongata ba batjha ba kajeno diketsahalang tsa mofuta oo? (2)
- 2.9 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
Ketsahalo e qotsong ya ho qabana ha Hlomi le Tshiu, ke e nngwe ya tse totobatsang tharahano paleng ena. (2)
- 2.10 Maele a reng, 'leshala le tswala molora', a dumellana jwang le bophelo ba Tshiu paleng ee? (2)
- 2.11 Na re tla be re nepa ha re re mongodi o sebedisitse phanyeho ketsahalang eo ho yona Firi le Mmadito ba ileng ba tshwarwa? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 2.12 Ketsahalo eo ho yona Firi a dumelang hore tshebediso ya ditlhare e tla mo thusa ho ikgapela Lerato, e re senolela jwang boitshetleho ba mongodi? (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA D

Lerato la rona le ile la nna la tsamaya hantle, la tiya kapele mme ra hlanyetsana. Ke ile ka elellwa hore Lerato o ne a se a nthata le ho feta; 'ka mora kgwedi feela a be a se a inehela ka tsela ee banna! E seng ngwanana enwa kgale a di etsa na? Ha a ithute le mekgwa ya moshemane empa o se a kgona le ho mmoella hore o a mo rata a sa mmotsa le ho mmotsa? 'Tjhe e ne e le lerato, lerato leo le nna ke neng ke le utlwa, mme ke dumela hore le ne le rerilwe ke Modimo. 5

Ruri bobedi ba rona re ne re ratana. Ha re ne re kopane, ho arohana e ne e le ntho e thata: Lerato o ne a bile a lebala hore ntatae o bohale a bile a ka mo etsa ntho e mpe ha a ne a ka re bona re tshwarane jwalo. Empa ho ne ho se ka mokgwa o mong, re ne re ratana. Ho ne ho setse kgwedi feela ebe re ngola hlahlobo ya selemo, mme bobedi ba rona re ne re bala ka matla; re kopana ka mora nako; e re ha re kopane re itebale. Ka tsatsi le leng ntata Lerato o ne a batle a re kgaoletsa a feta ka mmila. 10

- 2.13 Ho ya ka ditaba tsa qotso ee, ke taba efe e neng e makatsa Hlomi ka tsela eo Lerato a neng a mo rata ka yona? (1)
- 2.14 Ke motswalle ofe wa Lerato, ya neng a tshehetsa kamano ya Hlomi le Lerato? (1)
- 2.15 Nehelana ka lebaka le dumellanang le polelo e latelang.
Diketsahalo tsa qotso ena ke tse hlahellang ka mora sehlohlolo. (2)

- 2.16 Ketsahalo ya Hlomi le Lerato ya ho se thabele ho arohana ha ba le mmoho, e atlehisa jwang leano la tjobelopele paleng ee? (2)
- 2.17 Tshohla sepheo sa mongodi ka mohanyetsi Tshiu ka hara pale. (2)
- 2.18 Tshohla ntlhakemo ya mongodi malebana le lerato paleng ena. (2)
- 2.19 Sekaseka kamoo kamano ya Hlomi le Lerato e hodisitseng kgohlano kateng paleng ena. (3)
- [35]**

POTSO YA 3: SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse tla e latela tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA E

'Ao, monghadi Chikano. Ke hore ha o ntshepe hakaakang? O a tseba le wena hore zero ke lefeela empa ha o eketsa pedi e ba batho ba babedi.' Kgele! Yaka Amanda a ke se bolele lepetjo lena la basebeletsi kaofela ba Zero. Chikano a thaba haholo a ba a tlohella mmele wa hae o neng o se o hahlile, o tsitsipane ke ho qwaya. Le ha ho le jwalo, a phakisa ho iphumana a le tsietsing ha a hopola hore o hapehile ha bohloko ke ngwanana enwa. A ipotsa hore na a ka ba le ditaba le motho enwa jwang athe ke basebetsimmoho. Le moo a ikgothatsa ka le reng metsi a lekwa ka lere etswe thope ena ha e bonahale eka mofuta o mona o seng o jele setsi, mofuta o mona oo e reng ha motho a qala a re homohomo feela ebe motho o se a se kgitla, a se a bile a hoa, 'tlatlapo ya mosadi ke monna ...!'

5

10

'Ke se ke le tseleng jwale, Fernando. O ka tla mpona phaposeng ya leshome ka hora ya leshome le metso e mmedi motsheare. Ke tla be ke se ke tsohile ka nako eno. O tla fihla ke se ke o lokiseditse tsohle tseo o tshwanelang ho di fumana.'

- 3.1 Hlalosa kamoo diketsahalo tse qotsong di thusa kateng ntshetsopeleng ya pale. (2)
  - 3.2 Kgetha karabo e nepahetseng ho tse ka masakaneng o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao. Mofapanyi paleng ena ke ... (Dirisang, Katriena, Amanda). (2)
  - 3.3 Ho ya ka ditaba tsa pale, o ka re diketsahalo tsa qotso ee di totobatsa jwang hore Zero (Moatemirale Makhanda) ke motho ya bohla? (2)
  - 3.4 Kopano ena ya Chikano le Amanda qotsong, e tshwana jwang le ya mohla Chikano a neng a kopana le Katriena Bosothonia? (2)
  - 3.5 Ditaba tsa qotso ee, di tiisa jwang ntlha ya hore Chikano ke mophetwa ya phethahetseng? (2)
  - 3.6 Chikano le Amanda ba amana jwang ho ya ka diketsahalo tsa pale ee? (1)
  - 3.7 Diketsahalo tsa qotso ee di dumellana jwang le sebaka seo di etsahallang ho sona? (2)
  - 3.8 Mothinya o sa lebellwang o hlahella jwang ketsahalong eo ho yona mobishopo Biala a neng a etseditswe mokete wa semmuso ke mofumahadi Nonkululeko Bamb'íintambo Sejake? (2)
  - 3.9 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- Moitlami, Sister Ruth, e ne e le phiri lekokong la nku. (2)

3.10 Dumellana le polelo e latelang ka ho nehelana ka mohlala O LE MONG paleng ena.

Mongodi o hlahisitse Nasala e le mophetwa ya se nang boikemelo, ya bileng a sa kgone ho inkela diqeto tsa bohlokwa bophelong. (2)

3.11 Na ketso ya Mphafudi ya ho iphetola lehlabaphiyo mokgatlong wa Bana ba Phiri e ne e le e lokileng? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)

MMOHO LE

Boela o bale qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse tla e latela.

TEMA YA F

Ha a se a phaphathile Chikano le Katriena ka letsoho la hae le boima, a tshabela hodimo a nto re, 'Bahesong! Ke a le bona hore le maketse ho mpona kwano mona. Le a bona ke eng, ngaka ya ka e ntiiseditse maobane hore ha ke kule jwalo ka ha ke ne ke nahana. O ile a ba a nna a nkeletsa hore ke nne ke tsamatsamaye e le ho kwetlisa methapo ena ya ka ya madi e seng e batla e fokola. Ke ka hona he le mponang mona kajeno. Ntle le moo, ke ne ke ile ka tshoswa haholo ke ho utlwa ho thwe motho ya hlomphehang jwalo ka wena tjena, monghadi Chikano, o ditlamong. Ke ile ka be ke se ke etsa malebaleba a hore nke ke tlo utlwa hore na e be molato ke ofe.' Hoba a qete ho bua a sheba ka ho Mphafudi, mme a botsa, 'na ke wena, monna ya kwaletseng boMonghadi Chikano moo?' Mphafudi a tsilatsila hanyenyane a nto araba, 'Eh-ke-ke-ke nna, Ya Hlomphehileng'. Ebile ke a kgolwa hore ha o a ka wa hlekefetsa batho bana ba ka ba batle, a ke a nepa? 5

'E, o nepile, Ya Hlomphehileng. Leha ho le jwalo, monghadi Chikano mona o ile a intsha kotsi ha a ne a itahlela maboteng a ntlo ke thabo ya ho utlwa hore o a tla.' 10

3.12 Kgetha karabo e nepahetseng ho A–D. Ngola tlhaku kapa karabo e nepahetseng feela.

Diketsahalo tsa pale ena di e totobatsa e le ya mofuta o bitswang ...

A palehistori.

B pale ya bodulo.

C pale ka mangolo.

D pale ya masetladibete. (1)

3.13 Hlalosa kamoo diketsahalo tsa qotso ena di hodisang kgohlano kateng. (2)

3.14 Hlalosa kamoo polelo e latelang e totobatsang phoqo kateng ho ya ka ditaba tsa pale ena.

Ntle le moo, ke ne ke ile ka tshoswa haholo ke ho utlwa ho thwe motho ya hlomphehang jwalo ka wena tjena, monghadi Chikano, o ditlamong. (2)

- 3.15 Mongodi o sebedisitse lewa lefe ho senola semelo sa mobishopo Biala ketsahalong ya mohla yena Biala a neng a kopane le baruti ba hae Sehlekehlekeng sa Tumelo? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 3.16 Tshohla teketliso e hlahellang phethelong ya pale ena. (2)
- 3.17 Hlalosa ketsahalo e ileng ya rarahanya poloto hang kamora ditaba tse qotsong. (2)
- 3.18 Sekaseka ketsahalo E LE NNGWE feela paleng ena, e bontshang kamoo bongata ba diketsahalo tsa yona, e leng tse sa lokelang lefatshe la nnete kateng empa di loketse lefatsheng la difilimi. (3)

[35]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 35

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA 4: SEFI – DJ Nkutha**

Bala qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

TEMA YA G

MMATSHELE:	Eng? O lelekilwe mosebetsing? Ha ho tsuonyana phatelanngwe mona. O nahana hore o tla sebeletswa ke mang? Ke kgale ke o kgalemella ho thehela o nwele le ho ya ka mora nako mosebetsing. (<i>O ya phaposing a nto mo neheletsa baki.</i>) Tshwara, tswa le tse tswang! O hle o fele ha ka mona.	5
MOTAUNG:	(<i>A itshehitsuhehisa.</i>) Hao moratuwa, tlohela papadi ena eo o e bapalang. Ka nnete e kotsi o a tseba.	
MMATSHELE:	(<i>A nyolla lentswe.</i>) O timeletswa ke moratuwa wa hao ha o tliho mpitsa nyeratuwa moo? Ke itse tswa ... a. Ha ke bapalle ho banna ba batho. Mmatihetso o o emetse kwana, ngwana le yena o lapile hae. (<i>O mo supisa monyako</i>) Etswa le hona monyako oo o keneng le ho wona. Ha ke buisane le dikatana nna.	10
MOTAUNG:	Ke sekatana nna? O a tseba Mmatshela hore ditaba di lokiswa ke motho hobane di sentswa ke yena, le hore di bile teng ka baka la hae. Ha re dule fatshe re bue hantle ka tsa kgwebo ena ya rona. Ke tla ya hosane ke mpe ke yo kopa tshwarelo ho mookamedi. Jwale o reng ka kgwebo ya rona?	15
MMATSHELE:	Kgwebo ya eng wena? Thapelo e mose ho lebitla ha e thuse letho. Betseha! Tswa o tsamaye!	
MOTAUNG:	Oo, o a nteleka ha ke lelekilwe mosebetsing? (<i>A makala.</i>) He banna ho etsahalang? Le batla eng moo? O tlisetsang batho baa moo?	20

- 4.1 Ke ketsahalo efe qotsong e bontshang mothinya o sa lebellwang? (2)
- 4.2 Nehelana ka maqheka A MABEDI ao Raboditse a ileng a a sebedisa ho dihela Motaung sefing seo a neng se tjehile. (2)
- 4.3 Ke diketso dife TSE PEDI tse totobatsang hore Mmatshela o ne a hlile a halefile qotsong? (2)
- 4.4 Kgetha karabo e nepahetseng ho A–D. Ngola tlhaku kapa karabo e nepahetseng feela.

Diketsahalo tsohle tse latelang sehlohlolo tshwantshisong di bitswa ...

- A tharahano.
- B mothipoloho.
- C tlhekelo.
- D kgolo. (1)

- 4.5 Hlakisa moelelo o otlohileng/totobetseng wa mantswe ana,
'O hle o fele ha ka mona.' (2)
- 4.6 Hlalosa semelo sa Mmatshela se senolwang ke mantswe a latelang.
'Ha ke bapalle ho banna ba batho.' (2)
- 4.7 Mantswe ana a latelang a dumellana jwang le ketsahalo tse qotsong ee?
'Madiba ho ptjha a matala.' (2)
- 4.8 Tshohla phanyeho/teketliso e iponahatsang phethelong ya tshwantshiso ena. (2)
- 4.9 Mongodi o hlalositse Mmatshela e le sebakadi se ntlhanngwe tshwantshisong ena. Sekaseka ntlhakemo ena. (3)

MMOHO LE

Boela o bale qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

TEMA YA H

MOTAUNG:	Ha eka o Mmatshela wena?	
MMATSHELE:	O bona hantle moratuwa. Ke hora ya borobedi.	
MOTAUNG:	<i>Wat, hora ya borobedi? (A ema ka potlako.)</i> Banna, ha ke a le bona ke le tjametse kajeno. Hei, athe ke robetse kae? Banna ka e etsa nyakanyaka, ke bua ka mofutswela ba o bolelang. Joo, ka tla ka le bona! Mmatshela o tla tjho a re esale a bolela.	5
MMATSHELE:	Tlohela ho itshwenya ka tseo. Mmatshela ha a na molemo. Nna ke teng haufi le wena, ke tla lokisa tsohle, le dijo di se di lokile. Ke o tsholetse.	
MOTAUNG:	O mobe o sa bontshe Mmatshela. O ntja ya selahlwa le boya. Monga ka o tliilo reng ha ke fihla ka nako ee! <i>(O apara borikgwe.)</i>	10
MMATSHELE:	Ke tla mpe ke o fe tjelele ya terene hore o kgutle ka pelenyana. Hoo ke letshwao la lerato. <i>(A mo neha teke.)</i> Nka ke ena.	
MOTAUNG:	Le ho ja ha ke sa ja. <i>(A nanabela teke.)</i> Ke se ke ile.	
MMATSHELE:	O apere borikgwe ba ka. Ba hao ke bona. <i>(A tshela.)</i> O se o le mosadi na ke tsebe? O ne o ilo itlotlolla.	15
MOTAUNG:	Bonnete ke ferekane. Ha o potlakile diphoso di a eketseha. <i>(O apara ba hae.)</i> Empa hobaneng Mmatshela? Hobaneng o etsa ntho e mpe hakana.	
MMATSHELE:	Ha ho bobo moo. Ke ikotla sefuba ka seo. O tshaisetse kwano he mantsiboya pele mosadi wa hao a o phoqola ka metsi a belang.	20

- 4.10 Ditaba tsa qotso ee di totobatsa phapano ya maikutlo jwang? (2)
- 4.11 Polelo e latelang e dumellana jwang le diketsahalo tse qotsong?
Ho se tsebe ke lebote. (2)

- 4.12 Phoqo e sebedisitsweng polelong e latelang, e o thusa jwang ho utlwisisa seo Mmatshela a se bolelang?
Ba reng ke a phapha ba tla bososela lehodimong kwana. (2)
- 4.13 Ke ketsahalong efe moo Motaung a ileng a bontsha boikemelo tshwantshisong ee? (1)
- 4.14 Mongodi o sebedisitse letshwao la puo polelong ena ka maikemisetso afe?
Betseha! Tswa o tsamaye! (2)
- 4.15 Hlalosa kamoo mantswe ana a latelang a ileng a lebisa ho holeng ha kgohlano tshwantshisong ena kateng.
'O tjhaisitse kwano he mantsiboya pele mosadi wa hao a o phoqola ka metsi a belang.' (2)
- 4.16 Mongodi o sebedisitse mawa afe A MABEDI ho senola botho ba Mmankepe mohla yena Mmankepe a neng a na le Motaung ha hae Raboditse a le siyo? (2)
- 4.17 Tshohla tshebediso ya toro ya Tiisetso ho tjebeleng babadi pele. (2)
- 4.18 Na diketsahalo tse qotsong di totobatsa sehlohlolo kapa tharahano? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 35

KAROLO YA C: DIPALEKGUTSHWE

Araba POTSO ya 5.1 le POTSO ya 5.2

POTSO YA 5: PELO E JA SERATI – ME Makhapa le ba bang**5.1 'SETHEPU'**

Bala qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng palekgutshweng yohle.

TEMA YA I

'Matlhoriso, mohatsaka, taba yane ya ka ya sethepu, ke nahana hore jwale ke nako ya hore re dumellane ka yona. Ke lekile ho ipatla, ke ipatlisisa ka yona empa ha ke fumane lebaka le ka nthibelang ho tswela pele ka yona.'

'Ntate motlakase o fedile, re tlo robala ka lefifi kajeno. Le jwale e bile lehlohonolo feela hore dijo di butswa. Dipuo le yena ke enwa o re ho itswe ba lefe tjelete ya leeto la thuto pele ho Labohlano. Ya sa lefang a ke ke a kena leetong leo.' Ke Matlhoriso eo. 5

'Tjelete eo ke o fileng yona e se e fedile hoo o sitilweng feela ho ka reka motlakase?'

'E fedile, ntate. Ha o hopole ha ke ne ke re ke isa Phakiso ngakeng? Ngwana ha a robale ke mala, ha ke tsebe hore ana a hae ke a mofuta ofe. Ke hore o tjoloma bosiu bohle. Le jwale ke ntse ke re ke tlo bua le wena ke mo busetse ngakeng hosane. Na ho tla loka ntabana?' 10

'Mohatsaka, o lebetse hore ke tswa thesemetsa tjelete kaofela ha ramakoloi, ke lokisa koloi ela ya ka? Ha ke na letho hona jwale, ke tla loka ha kgwedi e fela.' Athe matijhere a Dipuo ona a phoqehile. Ba ka re batla tjelete kgwedi e itshwere thekeng tjee, ba re re tla e nka kae?' 15

- 5.1.1 Sankutu ke ... (mohanyetsi, mohlohlolletsisi, monamodi) palekgutshweng ena. Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 5.1.2 Ke mophetwa ofe eo Setolotolo a batlang ho mo nyala sethepu? (1)
- 5.1.3 Ke thuto efe eo mongodi a e fetisetsang ho babadi palekgutshweng ee? (2)
- 5.1.4 Hlalosa kamoo tlholo dingolweng e hlahellang kateng palekgutshweng ena. (2)
- 5.1.5 Nehelana ka diketsahalo TSE PEDI palekgutshweng, tse bontshang hore sebaka sa tsona ke sa makeisheneng kapa metseng e seng e hlabolohile. (2)

- 5.1.6 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
Matlhoriso ke mophetwa ya tjhithja palekgutshweng ena. (2)
- 5.1.7 Lentswe le ntshofaditsweng mantsweng a latelang a Matlhoriso, le sebedisitswe e le letshwao la eng? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao.
'Ntate motlakase o fedile, re tlo robala ka **lefifi** kajeno.' (2)
- 5.1.8 Dumellana le polelo e latelang ka ho nehelana ka lebaka.
Mongodi o rehile Matlhoriso lebitso le mo tshwanelang. (2)
- 5.1.9 Sekaseka tomatso/phoqo e hlahang qotsong e ka hodimo. (3)

MMOHO LE

5.2 'MPHELEHETSE'

Bala qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng palekgutshweng yohle.

TEMA YA J

Tsena tsohle, di entse hore bana bao ba banabeso le bona ba hloke mangolo a tihaho. Ka hoo mmuso ha o kgone ho ba thusa. Seng sa rona le sona se ne se tswafa lapa leo lesa hobane mme le ntate ba bolailwe ke HIV le AIDS. Rona re ne re sa tsebe sesosa sa lefu la bona. Re se tsebile ka morao le teng re bolellwa ke ona maloko ao a rona. Seo ke neng ke se makalla feela, ke ha ke etela le leng la maloko ao a heso ho ya kopa thuso kapa keletso mabapi le lelapa lesa. Le pele ke fihla monyako, motho o ne a kwala monyako a bue le nna ka fensetere. Ke ne ke kgutla ke swabile ka mehla. 5

Ho sa le jwalo, mosebetsi wane wa ka, wa fela. Ka lokela ho dula hae. Tjheletana eo ke e fumaneng e ile ya fela kapele hobane e ne e ntse e le nyane. Hobane e fele, ka qala ho sotleha, ka hlobola, ka lapa hammoho le bana beso. Ka batla mosebetsi hohle empa ka se ke ka o fumana. 10

Ka lebaka la ho se fumane dijo hantle, ra qala ho kula ka lapeng. Dikgaitsemi le batjhana ba tswa diso hohle mmeleng, ba qala ho fokola haholo.

- 5.2.1 Maele a latelang a dumellana jwang le ditaba tsa qotso?
Tsietsi e latella tshotleho. (2)
- 5.2.2 Ke ketsahalo efe qotsong e bontshang kgethollo? (1)

- 5.2.3 Bolela ntlha E LE NNGWE eo Kgaupe a ileng a e etsa ha a le sepetlele, e bontshang hore o ne a ntse a le morerong wa hae o ileng wa nyopa ha a tla iphumana a le sebakeng seo. (1)
- 5.2.4 Ho fihla ha Kgaupe thotobolong lekgetlo la bobedi, ho fapana jwang le ha lekgetlong la pele? (2)
- 5.2.5 Ka ntle le kgohlano e dipakeng tsa baphetwa, Kgaupe o tobane le kgohlano efe e nngwe qotsong? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 5.2.6 Lewa la ho hetla morao le hlahiswa ka ketsahalo efe palekgutshweng ee? (2)
- 5.2.7 Ketso ya ho kwala monyako ha Kgaupe a tla ebe ho buuwa le yena ka fensetere, e re senolela hore moetsi wa yona ke motho wa semelo sefe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 5.2.8 Kgetha karabo e fosahetseng ho A–D. Ngola tlhaku kapa karabo e nepahetseng feela.
- Mongodi o atlehile ho ngolla babadi sengolwa se bitswang palekgutshwe hobane diketsahalo di ...
- A bua ka mohopolo o le mong o phethahetseng.
B qala di potoloha taba.
C qala di toba taba.
D bua ka mophetwa a le mong wa sehlooho. (1)
- 5.2.9 Dumellana le polelo e latelang ka ho nehelana ka lebaka.
- Diketsahalo tse qotsong di totobatsa tharahano palekgutshweng ena. (2)
- 5.2.10 Tshohla teketliso e hlahellang phethelong ya palekgutshwe ena. (2)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO

Araba POTSO ya 6.1 le POTSO ya 6.2.

POTSO YA 6

6.1 Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

FATSHENG LENA – RM Ramathe

1	Ako tadimeng tsa lena lefatshe ditshito,
2	O ke o lekole a lena lefatshe manyala,
3	O ke o hlahlobe sa Mmopi sebopuwa,
4	Hore na o tla reng tsatsing leo.
5	Fatsheng lena la Mmopi,
6	Ka mehla ketso tsa lona di nyarosa mmele,
7	Di fahla mahlo a Mmopi sebele,
8	Di totisa kgalefo ya monga rona Mmopi.
9	Fatsheng lena la Ntate kgotso ha e yo,
10	Hoja ke le serurubele kokonyana e mapheo,
11	Ke tle ke rurele hole dipaleseng,
12	Hore ke se bone dipha mehoulala mathuleng.
13	Lena lefatshe le hloka kgauhelo dikoweng tsa rona,
14	Hoja ke le leruarua tlhapi ya metsi a maholo.
15	Ke ne ke tla sesetsa tebetebeng ya kweetsa,
16	Hore ke se utlwe sello sa motho tsatsing la bofelo ...

- 6.1.1 Sebopuwa sa Mmopi seo ho buuwang ka sona molathothokisong wa 3 ke sefe? (1)
- 6.1.2 Bolela dintho TSE PEDI tseo ho thweng ha di yo lefatsheng lena. (2)
- 6.1.3 Ho ya ka ditaba tsa thothokiso ee, ke lebaka lefe le etsang hore sethothokisi se lakatse ho ba serurubele? (1)
- 6.1.4 Diketsahalo tsa lefatshe lena, di ama Mmopi jwang? (1)
- 6.1.5 Qolla lentswe molathothokisong wa 12 le bontshang hore dintho tse mpe di etswa ka tatellano. (1)
- 6.1.6 Ke modumo ofe o boeleditsweng molathothokisong wa 15, mme poeletso eo ya modumo e bitswa eng? (2)
- 6.1.7 Anastrofi e sebedisitsweng molathothokisong wa 1, e sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- 6.1.8 Karaburetso e sebedisitsweng temanathothokisong ya 3, e o thusa jwang ho utlwisisa molathothokiso oo? (2)

- 6.1.9 Akaretsa temanathokiso ya 2 ka polelo E LE NNGWE e jereng mohopolo wa sehlooho. (2)
- 6.1.10 Mothofatso o sebedisitsweng molathothokisong wa 6 le 7, o o thusa jwang ho hlakisa moelelo wa temanathokiso eo? (2)
- 6.1.11 Lentswelekgohledi le sebedisitsweng molathothokisong wa 2, le o thusa jwang ho utlwisisa molaetsa wa thothokiso ee? (2)

MMOHO LE

- 6.2 Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

DITEBOHO – RM Ramathe

1	Diteboho ho ngwana Jeso,
2	Diteboho tsa thapelo ho Modimo,
3	Diteboho tsa moya maikutlo ho Mma Jeso,
4	Diteboho tsa kgotso le pako ho Modimo,
5	Mokgathaleng wa bohetene botiabolose diheleng,
6	O sitwa ho ikoba le hoja mokoka lebelo a di fumane,
7	O sitwa le ho leboha le ha dintho di le madulong,
8	Ruri motho o sitwa le ho leboha metsuntsunyane
9	O ikgakanya le thuso e molemo,
10	O mathela dingakeng ho batla thuso,
11	Empa o lebala tsebo ya mathomo,
12	Motho o sitwa ho dumela le ho leboha Mmuso,
13	O lebala mohlodi wa thuso thuto,
14	Empa diteboho tsa tshepo le lerato.

- 6.2.1 Ke lentswe lefe molathothokisong wa 9 le re bolellang hore batho ha ba etse seo ba lokelang ho se etsa? (1)
- 6.2.2 Kgetha karabo e nepahetseng ho A–D. Ngola tlhaku kapa karabo e nepahetseng feela.
- Molathothokisong wa 8 sethothokisi se sebedisitse ...
- A apostrofi.
B lehlaso.
C tlohelo.
D enjambamente. (1)
- 6.2.3 Ho ya ka molathothokiso wa 11 ke lentswe lefe le bolelang qalong ya ntho? (1)
- 6.2.4 Hanana le polelo ena ka ho e tshehetsa ka lebaka.
Thothokiso ena ke ya kodiya malla. (2)

- 6.2.5 Ke thuto efe eo re e rutwang thothokisong ee? (2)
- 6.2.6 Neeletsano e sebedisitsweng melathothokisong ya 1–4 e sebedisitse ka maikemisetso afe? (2)
- 6.2.7 Lentswe lena 'ruri', le sebedisitse ka sepheo sefe molathothokisong wa 8? (2)
- 6.2.8 Hlalosa seo sethohokisi se se bolelang molathothokisong wa 6. (2)
- 6.2.9 Tshohla sehalo se hlahellang thothokisong. (1)
- 6.2.10 Sekaseka lebaka le entseng hore sethohokisi se kgethe ho sebedisa lentswe, 'botiabolose' e seng 'bosatane'. Sheba molathothokisong wa 5. (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D: 35
MATSHWAO A PAMPIRI YOHLE: 70

